

Alojzy Suchanek

O powstaniu, działalności i perspektywach Polskiego Towarzystwa Artystycznego "Ars Musica" w Republice Czeskiej

---

Studia Artystyczne nr 2, 53-56

2014

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

O powstaniu, działalności i perspektywach Polskiego Towarzystwa Artystycznego „Ars Musica” w Republice Czeskiej

Od dawna istniała potrzeba znalezienia odmiennej formy organizacyjnej dla instytucji artystycznych, w tym i muzycznych – struktury o cechach samorządnych, uwzględniającej całą specyfikę tego typu działalności. Wydaje się, że Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica”, jako instytucja najbardziej tym zainteresowana, działająca od 22 lutego 1999 roku, została przyjęta w poczet polskich organizacji funkcjonujących pod auspicjami Rady Polaków w Republice Czeskiej i postawiła ten problem na porządku dziennym, przedstawiając koncepcje lepszego rozwiązania. Było to tym pilniejsze, iż wypadało działać w odmiennym klimacie społecznym i wobec innych perspektyw. Warto też było w tym czasie pamiętać, że o żywotności nowo założonej instytucji decydują przede wszystkim: wrażliwość i szybka reakcja na zmieniające się potrzeby, inicjatywa w poszukiwaniu nowych rozwiązań oraz umiejętność argumentacji opartej na trafnym rozpoznaniu rzeczywistości. Rutyna i kurczowe trzymanie się raz przyjętych metod prowadziłyby do skostnienia i byłyby dla instytucji wyrokiem śmierci. Spraw organizacji nowo powstałej jednostki nie sposób oddzielić od postaw indywidualnych i tu wyłonił się problem etyki, ściślej: etyki zawodowej – dziedziny chyba wciąż niedocenianej, choć wymagającej stabilizacji. Jak zawsze zawiera ona dwa aspekty: rzetelność, czyli troska o poziom dokonywanych działań, oraz relacje międzyludzkie, czyli normy obowiązujące w stosunku do kolegów (lojalność i szacunek nawet wobec rywali). Przyjmując ten punkt widzenia, od samego początku pamiętał o tym główny animator omawianej instytucji, jej inicjator i organizator – dr Leszek Kalina, który rozwinął szeroką działalność, wprzegając w nią wszystkich, którzy mają coś do powiedzenia w sztuce muzycznej oraz teatralnej i są zainteresowani rozwojem życia artystycznego na Zaolziu. Zrobił on wielki krok w tej

kwestii – potrafił przede wszystkim zachęcić młodzież do działania i wyprowadzić ją na wyżyny sztuki elitarnej, takiej, która jest prezentowana nie tylko w lokalnym środowisku. Dlatego z założenia PTA „Ars Musica” koncentruje się na problemach artystycznych w promowaniu kultury, zwłaszcza muzycznej, ludowej i teatralnej, polskiej mniejszości narodowej w Republice Czeskiej, a także w Polsce i innych państwach.

Obecnie w ramach PTA „Ars Musica” zrzeszone są następujące zespoły: Chór Studencki „Collegium Iuvenum”, Chór Mieszany „Canticum Novum”, Chór Kameralny „Musica Amantes”, Zespół Wokalny „Alaude”, Kapela Gorolsko „Zorómbek”, Kapela Gorolsko „Sómsiek”, Kompania Osób Prywatnych „Amici Cantionis Antiqua” oraz Zespół Studencki SZKAPA (Szkolne Kółko Alternatywnych Prezentacji Artystycznych). Zespoły te skupiają ponad 250 osób, które angażują się w działalność społeczną oraz kulturalną. O ich poziomie artystycznym świadczą liczne sukcesy konkursowe, takie jak: dziesięć Złotych Kamertonów z Bydgoszczy, Złote Wstęgi i Złote Strefy zdobyte na konkursach chórów szkolnych w Republice Czeskiej, wiele wyróżnień, złotych dyplomów, a także laurów dla najlepszego dyrygenta dr. Leszka Kaliny. Od początku swej działalności artystycznej brał udział w ponad 70 konkursach w kraju i poza jego granicami, np. w Polsce, na Słowacji, Węgrzech, w Anglii, Austrii, Belgii oraz Hiszpanii, plasując się zawsze na czołowych miejscach.

Pięknym przykładem wychowawczym jest działalność Zespołu Studenckiego SZKAPA, którego członkami są uczniowie Gimnazjum z Polskim Językiem Nauczania w Czeskim Cieszynie, a twórcą i kierownikiem – dr Władysław Kubień. Wynikiem wspólnej zabawy, prób, a ostatnio także warsztatów, które mają na celu spopularyzowanie małych form teatralnych wśród młodzieży, są spektakle – etiudy przedstawiane publicznie w ramach akcji szkolnych lub na różnych imprezach jako samodzielne prezentacje z licznymi wariacjami. Zespół ma na swym koncie występy zagraniczne w Austrii, Niemczech i Polsce oraz wiele pokazów w bliższej i dalszej okolicy (Brno, Ostrawa, Otrokowice, Karwina, Bystrzyca). Członkowie zespołu próbują swych sił jeszcze w innych dyscyplinach i grupach artystycznych. Od ponad 10 lat współpracują z niepełnosprawnymi kolegami z ośrodka Diakonii Śląskiej Eben-Ezer z Żukowa. Dla potrzeb tej mieszanej grupy artystów powstały spektakle *Ręce*, *Kapryśne królestwo*, *Sny* i inne. Ciekawym pomysłem okazały się spektakle edukacyjne dla przedszkoli: *Cyrk* i *W galerii*, w których przedstawienie połączone jest z konkursami, zgadywankami, zabawami, zawodami itp. Szczególnym atutem ocenianej pracy pedagogicznej niech

będzie rozmyślne wkomponowanie zapisów kronikarskich opiekuna i kierownika zespołu dr Władysława Kubienia: „Charakterystycznymi cechami SZKAPY są: ciągła zmiana obsady i chęć eksperymentowania. W ciągu piętnastu lat istnienia SZKAPA zarząła równo 100 razy. Przewinęło się przez jej stajnię wiele ciekawych koni. Dużo to czy mało...? Niechaj ocenią inni. Faktem jest, że merdanie ogonem nie sprzyrzyło się SZKAPIE ani przez chwilę. A w żłobie czeka mnóstwo nowych pomysłów i projektów. Więc trzymajmy za SZKAPY kciuki”.

Z innych inicjatyw PTA „Ars Musica” należy wspomnieć o opiece organizacyjnej i materialnej nad zespołami o wyższym poziomie artystycznym, o konkretnej pomocy finansowej. Kultura w dzisiejszych czasach bez pieniędzy obejść się nie może. Toteż celem nie mniej istotnym niż pozostałe w działalności Towarzystwa jest zdobywanie funduszy umożliwiających rozwój kultury. Ważnym zapleczem instytucji są członkowie zarządu, m.in. inspektor szkolny mgr Kazimierz Worek i inne osobistości znane w kręgach kultury, nauki i biznesu nie tylko na Zaolziu. Sądzę, że ten kierunek działalności należy utrzymać, Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica” powinno mieć na uwadze przede wszystkim sprawy generalne, decydujące o poziomie naszej, w szczególności zaś ludzi młodych, kultury muzycznej, teatralnej i artystycznej. Na czołowe miejsce wysuwa się tutaj oczywiście problem społecznej rangi muzyki i przedsięwzięć artystycznych, a więc działań w kierunku ich upowszechniania i wszczepiania w całość kultury naszego terenu. Jest to obszar zadań i poczynań ogromnej miary, który znajduje swe miejsce w upowszechnianiu muzyki i teatru wśród dzieci i młodzieży.

Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica”, współdziałając z innymi instytucjami, jak np.: Centrum Pedagogiczne dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego w Czechach, Koło Macierzy Szkolnej Polskiej Szkoły Podstawowej w Błędowicach oraz Kongres Polaków w Republice Czeskiej, organizuje Przegląd Szkolnych Zespołów Śpiewaczy, Festiwal Piosenki Dziecięcej, eliminacje rejonowe Przeglądu Cieszyńskiej Pieśni Ludowej, Międzynarodowy Konkurs Muzyki i Pieśni im. Stanisława Hadyny oraz konkursy recytacyjne.

Przedstawione tu ważniejsze problemy z pewnością nie wyczerpują całej tematyki i możliwości wpływu PTA „Ars Musica” na sprawy muzyczne i artystyczne. W ocenie działalności Towarzystwa ścierają się dwie postawy. Zwolennicy centralizmu wypowiadają się za istnieniem autorytatywnej instytucji kulturalnej obciążonej obowiązkiem usług artystycznych na rzecz regionu. Jednak są i tacy, którzy widzą w inicjatywach podejmowanych przez nowo powstałą instytucję artystyczną szansę tworzenia nowych ognisk ruchu muzycznego i artystycznego.

Początki funkcjonowania organizacji są zawsze trudne, ale jego efekty są zależne od ludzi – ich wytrwałości i zaangażowania. Można jednak sądzić, że zabiegi o odnowę działalności powinny skłonić zarząd PTA „Ars Musica” do wyboru takich form merytorycznego działania, które uczynią z instytucji realny współczynnik kształtowania naszej rzeczywistości kulturalnej.

A teraz kilka refleksji podsumowujących powstanie Polskiego Towarzystwa Artystycznego „Ars Musica”. Gdy 10 lutego 1999 roku dwudziestu Zaolziaków, odpowiadając na apel dr. Leszka Kaliny, zasiadło przy wspólnym stole w siedzibie miejscowego Koła Polskiego Związku Kulturalno-Oświatowego przy ul. Bożka w Czeskim Cieszynie, nie przypuszczano, że rodzące się wówczas Polskie Towarzystwo Artystyczne „Ars Musica” stanie się prawdziwym impresariatem zespołów artystycznych Zaolzia. Jednakże zdawano sobie sprawę, że nowe czasy wymagają zmiany formy działania w kulturze, zmiany nieodzownej, by nie zostały zagubione w płątaniu braku dookreślenia społecznych organizacji. Toteż tamtego wieczoru postawiono sobie za cel promowanie kultury polskiej mniejszości narodowej w Republice Czeskiej, zwłaszcza muzycznej, ludowej i teatralnej. Przyjęto, że PTA „Ars Musica” roztoczy opiekę organizacyjną i materialną nad zespołami o wyższym poziomie artystycznym (w szczególności nad zespołami zrzeszającymi ludzi młodych). „Wtedy dały się słyszeć głosy, że PTA ściąga z terenu ludzi młodych i najzdolniejszych, których brakuje potem, aby aktywizowali teren” – wspomina tamte czasy członek założyciel Towarzystwa Rudolf Moliński. A przecież czas pokazał, że ten pogląd nie był nazbyt rzetelny. Ci aktywni młodzi utalentowani pod skrzydłami PTA „Ars Musica” podnoszą bowiem swoje kwalifikacje, nabywają doświadczenia, przenosząc je na Zaolzie. Czego przykładem jest Chór Kameralny „Musicae Amantes” z Nydku, działający pod kierownictwem MUDr Bogdana Szmeka.

Te pojawiające się początkowo głosy były także odzwierciedleniem inercji w pracy kulturalnej, przez lata postrzeganej po części jako aktywność o znaczeniu politycznym, mniejszościowym i, rzecz jasna, kulturalnym i artystycznym.

Nasuwa się jednak potwierdzenie założeń, że „PTA »Ars Musica«, jako instytucja najbardziej w tym zainteresowana, postawiła ten problem na porządku dziennym i przedstawiła koncepcje lepszego rozwiązania” – wspomina prezes PTA „Ars Musica” Alojzy Suchanek, dodając, że sprawa nie była wcale łatwa, nigdy nadmiernie zasobne polskie organizacje na Zaolziu w tamtym czasie zaczynały się bowiem borykać z systemem grantowym, zmuszającym do całkowitego przeorganizowania i przestawienia reguł pracy społecznej. „Wtedy decydującą rolę odegrała

postawa Leszka Kaliny, jego umiejętność argumentacji w oparciu o trafne rozpoznanie rzeczywistości. Dla wszystkich zaangażowanych w projekt Towarzystwa stało się jasne, że trzymanie się raz przyjętych metod prowadziłoby do powolnej, lecz skutecznej likwidacji życia kulturalnego i artystycznego na Zaolziu” – wspomina prezes, autor niniejszego tekstu, dodając, że główny inicjator Towarzystwa rozwinął szeroką działalność, angażując w nią wszystkich, którzy mają coś do powiedzenia w muzyce i są zainteresowani rozwojem życia kulturalnego na Zaolziu; osoby, których dynamiczne pojmowanie rzeczywistości przełożyło się na pracę całego Towarzystwa. Nie wszyscy jednakże wytrzymali tempo, obciążenie zadaniami i wytrwali w woli współpracy. Po dziesięciu latach z grona 20 członków założycieli zostało 15 osób, głównie pedagogów, artystów, przedsiębiorców i ludzi wolnych zawodów. Nie od rzeczy jest przy takiej okazji wspomnieć również o inicjatywie współpracy Towarzystwa z Kongresem Polaków w Republice Czeskiej, z Centrum Pedagogicznym dla Polskiego Szkolnictwa Narodowościowego oraz zacieśniającą się współpracę z Kościołami naszego terenu i Towarzystwem Ewangelickim. „Ars Musica” bowiem działając społecznie, zabezpiecza, poprzez uzgodnienia z dyrektorem Polskiego Gimnazjum w Czeskim Cieszynie mgr. Andrzejem Bizoniem, potrzeby zespołów – od tych najbardziej podstawowych, jak lokale potrzebne do prób, kostiumy, zaplecze, po te wyjątkowe – związane z realizacją grantów, zagranicznymi wyjazdami czy wydawaniem kolejnych płyt kompaktowych.

W miarę upływu czasu PTA „Ars Musica” wykazało, że można działać – „efektownie i efektywnie. Animatorom tego projektu udało się ponownie zachęcić młodzież do śpiewu chóralnego. Chór przestał być tylko odpowiednikiem miejsca spotkań towarzyskich i społecznych naszych babcie i dziadków, a może w lepszym przypadku rodziców, lecz stał się również miejscem, gdzie sama młodzież chce przekonać nie tylko swoich sąsiadów, lecz w przypadku najambitniejszych również Europę, że potrafi śpiewać tak samo dobrze, jak inni – albo nawet lepiej. Przecież szczypta konkurencyjności pomaga w rozwoju i dojrzeniu również artystom, a poza tym – w wyniku działalności zespołów animowanych czy przyłączonych nasz region i nasza kultura regionalna zostają lepiej rozreklamowane” – konstatuje mgr Janusz Branny, członek i założyciel Towarzystwa.

Podobnie ma się sprawa z alternatywnym teatrem przedmiotu SzKAPA, rozbudzającym w młodych Zaolziakach wrażliwość artystyczną słowa i gestu, która jest „po prostu fantastyczną zabawą na poważnie” – jak przyznają jego członkowie. Intelktualny zaczyn zespołu powstał w czasie „jednego wieczoru poetyckiego w 1997

roku, na którym swe poglądy zaczęła wymieniać grupa uczniów na tyle »radioaktywnych«, że doszli do wniosku, iż mogą założyć teatr” – wspomina kierownik zespołu Władysław Kubień, który potem wyszedł z pomysłem współpracy z Diakonią Śląską i jej partnerami z żukowskiego ośrodka Eben-Ezer. „Od tego czasu systematycznie przygotowujemy spektakle wraz z ułomnymi, z którymi nasza młodzież potrafi wręcz genialnie dopełniać się na scenie. Ich ułomność staje się dla nas wyzwaniem” – podkreśla kierownik zespołu.

„Spośród wielu rodziców, którzy mieli okazję dzięki swym dzieciom – gimnazjalistom zaznajomić się z działalnością »Ars Musica« w czasie występów jej chórów oraz zespołów, pod mistrzowskim kierownictwem, obdarzonego niepowtarzalną charyzmą dyrygenta dra Leszka Kaliny, miałem również okazję dzięki trójce swych dzieci, które śpiewały w chórach studenckich, zapoznać się z działalnością tejże organizacji i przyjrzeć się ofiarnej pracy wszystkich związanych z PTA »AM« działaczy” – przyznaje ks. senior Śląskiego Kościoła Ewangelickiego Augsburgskiego Wyznania Bogusław Kokotek, obecnie wiceprezes Towarzystwa. „Pragnę życzyć PTA »AM«, członkom Zarządu, chórzystom i członkom zespołów wielu sukcesów, Bożego prowadzenia i stale nowych inspiracji w pełnieniu szlachetnego obowiązku zasługującego na miano ambasadora kultury słowa, muzyki i śpiewu naszej zaolziańskiej ziemi” – dodaje ks. senior.

Uważam więc, że przez swą pracę Towarzystwo odgrywa integrującą rolę wśród młodzieży zaolziańskiej. Wspólne śpiewanie czy granie, wyjazdy na koncerty, te bliskie i te dalsze, w kraju i za granicą, pozwalają młodzieży na wyartykułowanie problemów generacji, a zarazem zbliżają ją do źródeł rodzimej polskiej i zaolziańskiej kultury, do korzeni nadolziańskiej małej ojczyzny. Czas udowodnił słuszność założenia i potrzebę istnienia Towarzystwa. Jego zasługi są bowiem niezaprzeczone. Choćby fakt osiągnięcia przez chóry i zespoły wyżyn interpretacyjnych, prawie że profesjonalnego poziomu. Świadczą o tym liczne nagrody, puchary, które można podziwiać w gablotach Towarzystwa przy sali wychowania muzycznego w Polskim Gimnazjum w Czeskim Cieszynie. Również i fakt, że ludzie muzyki i sztuki o Towarzystwie wiedzą, że tworzą je Zaolziacy, z którymi dość trudno konkurować. Wydaje się, że zadbanie o wzrost autorytetu Polskiego Towarzystwa Artystycznego „Ars Musica” jako autentycznego i uznanego reprezentanta środowiska w nim skupionego jest podstawowym zadaniem na przyszłe lata jego działania.

Na zakończenie zamiast wszelkich uzasadnień chciałbym przytoczyć myśl wypowiedzianą kiedyś przez

prof. Jana Szczepańskiego: „Zaolziu została już jedna pozapolityczna siła – k u l t u r a. Ta ziemia ma ogromną siłę samoobrony tkwiącą w kulturze i w języku. Jeżeli to zaprzepaścimy, to po prostu rozpląniemy się i nie będzie nas”.

Alojzy Suchanek

On the Founding, Activities and Perspectives of Polish Artistic Society “Ars Musica” in the Czech Republic

Summary

Polish Artistic Society “Ars Musica” was founded Český Těšín in February 1999. Its aim is the promotion of Polish Minority culture in the Czech Republic, with particular attention paid to music, folk culture and theatre. The Society offers support on the organizational and financial basis to bands that represent highest artistic level. It predominantly gathers young people. The Society offers collective membership to eight bands that perform not only in Zaolzie, but also abroad. The repertoire of “Ars Musica” choirs is based on pieces of music written by Polish composers, and it propagates music culture in the Czech Republic as well as in the whole Europe. Youth members of the bands draw satisfaction from the accomplished skills levels and membership in a circle of Poles resident in the Czech Republic.

Keywords: Polish Artistic Society in Český Těšín, music activities of “Ars Musica,” Zaolzie

Alojzy Suchanek

O vzniku, činnosti a perspektivách Polského uměleckého sdružení Ars Musica (Polskie Towarzystwo Artystyczne Ars Musica) v České republice

Shrnutí

Polské umělecké sdružení „Ars Musica” vzniklo v únoru 1999 v Českém Těšíně. Tato instituce se soustředí na propagaci kultury polské národnostní menšiny v Čechách, zvláště hudební, lidové a divadelní kultury. Zajišťuje organizační a materiální péči souborům s vysokou uměleckou úrovní, sdružuje především mladé lidi, přičemž přichází s konkrétní finanční nabídkou. Sdružení sdružuje podle zásad kolektivního členství osm souborů, které prezentují svou činnost nejen na území Zálší (Zaolzie), ale také v zahraničí. Repertoár pěveckých souborů PTA „Ars Musica” je založen na nejproslulejších dílech polských hudebních skladatelů a propaguje tuto hudební kulturu nejen mezi Čechy, ale také v celé Evropě. Mládež, která tvoří tyto soubory, čerpá zadostiučinění z dosažené úrovně vlastních dovedností a příslušnosti ke skupině Poláků, kteří žijí v České republice.

Klíčová slova: Polské umělecké sdružení v Českém Těšíně, umělecká činnost „Ars Musica”, Zálší